

ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਤਾਜ ਸਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਤਾਜ ਤਾਂ ਬੜੇ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਹੀਰੇ ਮੌਤੀ ਜੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹੁਕਮਰਾਨ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਲੰਡਨ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਲਾੜੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਿਹਰਾ ਸਜਾ ਕੇ ਬਰਾਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬੜੇ ਦੇਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪੈਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਰਹੀ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਾਲ਼ ਕੱਢਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ 'ਮਾਈ ਫੁੱਟ' ਕਹਿ ਕੇ ਦੁਰਕਾਰਦੇ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣ ਦਾ ਸੁਚੱਜਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ—
ਫ਼ਰੀਦ ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁੱਕੀਆਂ ਤਿਨਾ ਨਾ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮਿ, ਆਪਨੜੇ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨਾ ਦੇ ਚੁੰਮਿ।

ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਫਲ ਤੇ ਗੈਰ-ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੰਜ਼ਿਲ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਦੁਰਾਡੀ ਹੋਵੇ, ਪੈਂਡਾ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਬਿਖੜਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਡੇ ਪੈਰ ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਨੇਪਾਲ, ਸ੍ਰੀਲੰਕਾ, ਬਰਮਾ, ਬਗਦਾਦ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੈਦਲ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮਾਉਂਟ ਐਵਰੈਸਟ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਚੋਟੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਧਰਾਤਲ ਤੋਂ ਇਹ 29,141 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਪੈਰਾਂ ਨੇ 29 ਮਈ 1953 ਨੂੰ ਤੇਨਜਿੰਗ 'ਤੇ ਐਡਮੰਡ ਹਿਲੇਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਲਿਜਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਪਾਪੜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਸਫਲਤਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ।

ਸੰਨ 1971 ਵਿਚ ਇਕ ਅਮਰੀਕਨ ਨੀਲ ਆਰਮਸਟਰਾਂਗ, ਚੰਨ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਚੰਨ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਲੈ ਆਂਦਾ।

15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਨਵਾਂ ਦੇਸ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਉਭਰ ਆਇਆ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਉਕਾੜਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨਾਲ ਸੌ ਮੀਲ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤੁਹਿ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਪੁੱਜਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੇ ਕਾਫ਼ਲੇ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਜ਼ਬੂਹੀ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਲੋਕ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਵਾਰੇ-ਵਾਰੇ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਖਸ਼ੀ।

ਪੈਰ ਵੀ ਤਾਂ ਪੂਜਣਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਨੇ

ਐਚ ਡਬਲਿਊ ਲਾਂਗਫੈਲੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, 'ਸਾਰੇ ਮਹਾਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਤਮ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਸਮੇਂ ਵਕਤ ਦੀ ਰੇਤ 'ਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਛੱਡ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਪਦ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਤੋਂ ਹਾਰਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੋਖੀ ਜਿਹੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਗਰੀਬੜਾ ਜਿਹਾ ਕਲਰਕ ਮੇਰੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਬੀ. ਏ. 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਕੋਈ ਪੰਜੀ ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ।

ਵਾਹ ਓ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ

ਵਾਹ ਓ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ, ਪਾਵੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਮਧਾਣੀ, ਕੋਈ ਪਾਵੇ ਕੱਜੇ 'ਚ ਸਮੁੰਦਰ, ਵਾਹ ਓ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ, ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਕੋਈ ਬੁੱਲਦਾ ਹੈ ਘੱਟ, ਲੰਘ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਝੁੱਟ, ਕੋਈ ਰੁੱਲਾ ਐਵੇਂ ਪਾਵੇ, ਕੋਈ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਬਣ ਏਥੇ ਰਾੜਾ, ਕੰਨੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਮੁੰਦਰ। ਵਾਹ ਓ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਕੋਈ ਤੁਰਾ ਤੇਰਾ ਗਾਵੇ, ਕੋਈ ਮੈਂ ਦੀ ਰੁਟ ਲਾਵੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੋ ਦਿੰਦਾ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਖਾਵੇ, ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਰਫ਼, ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਫ਼ਿਦਰ। ਵਾਹ ਓ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਬੇਕਾਰ, ਉਹਦੀ ਹੋਵੇ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ, ਪਰਖ ਸੱਚ ਦੀ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਬਹੁਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬੀਮਾਰ, ਕਿਸਮਤ ਠੰਗਾਂ ਦੀ ਹੈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਬਾਕੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਜ਼ਿੰਦਰ, ਵਾਹ ਓ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਦੇਸ਼-ਬਾਗ ਦਾ ਜੋ ਮਾਲੀ, ਖਾਨਾ ਅਕਲ ਦਾ ਖਾਲੀ, ਮੁਰਦਾ ਘੁੰਮ ਦੀਆਂ ਰੁਹਾਂ, ਪੁਸ਼ੋਤਮ ਬਾਤ ਇਹ ਨਿਰਾਲੀ, ਔਖ ਸੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰੋਵੇ, ਦੇਖ ਘੁੰਮ ਦੀਆਂ ਚਕੰਦਰ, ਵਾਹ ਓ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲਿਓ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ। ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ।

—ਪ੍ਰਬੋਤਮ ਲਾਲ ਸਰੋਏ

ਬੜਾ ਉਦਮੀ ਸੀ, ਮਿਹਨਤੀ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ 'ਚ ਕੁਝ ਬਣਨ ਦੀ ਲਗਨ ਤੇ ਗੀੜ ਵੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਅੱਪੜਨ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਕ ਅਜੀਬ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਹਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਵਿੱਤ ਅਫਸਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹਦੀ ਉਮਰ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, 'ਪਿੰਸ ਸਾਹਿਬ ਪੈਰੀਂ ਪੈਣਾ।' ਇਹ ਉਹਦਾ ਵਡੱਪਣ ਜਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸੱਤਰ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਹਨ—
'ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਤਮ ਪਰਮਾਸ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹਰ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸ।

ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਮਿਕ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਪੀਣ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੁਕੱਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਅਜੋਕਾ ਮਨੁੱਖ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਪੂਯੋਗ ਹੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਹਨ ਇਹਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਹਨ। ਮੋਟਰਾਂ, ਕਾਰਾਂ, ਸਕੂਟਰਾਂ, ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ, ਰੇਲਾਂ ਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘਟਾ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੁਹਰੇ ਬਿਤਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਕਰੀਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਉਡਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਪੌੜੀ ਦੇ ਪੰਜਾਹਵੇਂ-ਸੱਠਵੇਂ ਡੰਡੇ 'ਤੇ ਅੱਪੜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਡੰਡੇ ਯਾਨੀ 'ਵਾਕਿੰਗ ਸਟਿਕ' ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹੀ ਹਾਂ। ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਏਨੀ ਕੁ ਹੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਝਾਵੇਂ ਨਾਲ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਦਾ ਹਾਂ। ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤੋਲੀਏ ਦੀ ਕੰਨੀ ਫੇਰਦਾ ਹਾਂ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਝੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਰੋਆ ਰੱਖਣਾ ਮੇਰੀ ਸੱਧਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਸੜਕ ਦੇ 85ਵੇਂ ਮੀਲ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਅੱਪੜਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਵਰ੍ਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਨਿਰਪਾਰਤ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਪੈਰ ਪੂਜਣਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਉਚੇਚੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

—ਪਿੰ ਐਸ ਐਸ ਪਿੰਸ